

Alp, İlker; “Millî Mücadele Sürecinde Türk-Bulgar İlişkileri ve Bulgaristan Türklerinin Yardımları” İstanbul 2019, s.504

Gizem KAYTAN*

19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı ile başlayan ve destansı bir zaferle nihayete eren Türk Milli Mücadelesi'nin 100. yıl dönümünü geride bırakmaktayız. Türk tarihinde kendisine altın harflerle yer edinen bu büyük zafer, askerî bir başarı olmasına ilaveten Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı, ülkenin idarî ekonomik ve toplumsal olmak üzere önemli değişimlerine zemin hazırladığı bir süreci de kapsamaktadır. Nitekim kazanılan bu büyük zaferin ardından meydana gelen rejim değişikliğini takip eden Atatürk ilke ve inkılapları, adeta yaşanan bu değişimlerin üzerinde yükseldiği bir

kaideyi temsil etmektedir. Bu noktadan hareketle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerinin atıldığı bu dönem, birçok Türk ve yabancı tarihçinin araştırmalarına konu olmuş, Batılı ve Rus tarihçilerin yanı sıra Bulgar tarihçiler de kendi bakış açıları ve milli tarihleri çerçevesinde bu dönemi ele almışlardır. Fakat özellikle Bulgar tarihçiler bazı gerçekleri görmezden gelerek olay ve olguları nesnel bir bakış açısıyla ele almaktan kaçınmışlardır.

* Trakya Üniversitesi, Balkan Çalışmaları Programı Doktora Öğrencisi
sallihakan@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5038-4204>

Geliş Tarihi (Received): 08.11.2019
Kabul Tarihi (Accepted): 26.01.2020
Yayın Tarihi / Published: 17.02.2020

Türk Milli Mücadelesi'nin 100. yıl dönümü sebebiyle pek çok akademik toplantı düzenleyen Türk tarihçiliği, bu dönemle ilgili yayın sayısında da, gerek makale gerekse kitap olmak üzere büyük bir artış meydana getirmiştir. Bu yayınlar arasında en dikkat çekenlerden biri ise Prof. Dr. İlker Alp tarafından kaleme alınan “*Millî Mücadele Sürecinde Türk-Bulgar İlişkileri ve Bulgaristan Türklerinin Yardımları*” adlı kitap çalışmasıdır. Prof. Dr. İlker Alp'in çalışmasını literatürdeki diğer çalışmalardan ayıran en önemli özellik, yazarın Millî Mücadele dönemi ve olgusunu Anadolu coğrafyası içerisinde ele almaktan ziyade, bu süreci “*Türklük*” ve “*soydaşlık*” bilincinden hareketle Bulgaristan Türkleri üzerinden kaleme almış olmasıdır. Dolayısıyla Prof. Dr. İlker Alp daha çalışmasının başından itibaren, Türk tarihçiliğinin Millî Mücadele dönemi hakkında meydana getirmiş olduğu geniş literatüre önemli bir katkı sağlamayı hedeflediğini göstermektedir. Ayrıca, bu dönemi araştırmalarına konu edinen Bulgar tarihçilerin, Bulgaristan Türklerinin Millî Mücadeleye büyük bir özveri ile yaptıkları maddi ve manevi katkılardan bahsetmekten özellikle kaçındıklarını dikkate aldığımızda Prof. Dr. İlker Alp'in çalışmasının bu alandaki eksiklikleri tamamlama amacı taşıdığı aşikârdır. Nitekim eserin yalnızca içeriği göz önüne alındığında dahi Prof. Dr. İlker Alp'in oldukça önemli sonuçlara ulaştığı anlaşılmaktadır.

Dört bölüm halinde hazırlanan eser ayrıca önsöz, giriş, sonuç, kaynakça, dizin ve eklerden meydana gelmektedir.

“I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye Bulgaristan İlişkileri” başlığını taşıyan birinci bölümde Prof. Dr. İlker Alp, I. Dünya Savaşı'nın ardından iki ülke arasındaki ilişkileri diplomatik ve bürokratik açıdan ele almaktadır. Öncelikle bu sürecin önemli aktörleri üzerinde duran Alp, Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Bulgaristan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Aleksandır Stanboliyski ile olan diplomatik ilişkilerini konu edinmektedir. Devletleri adına döneminin en önemli karakterleri arasında addedilebilecek olan Mustafa Kemal ve Stanboliyski'nin karşılıklı etkileşimleri, Millî Mücadele sürecindeki Türk-Bulgar ilişkilerinin kaderini belirlemiştir.

Prof. Dr. İlker Alp daha sonra iki ülke arasında tesis edilmeye çalışılan işbirliğinin temellerini ortaya çıkarabilmek amacıyla, “*Bulgaristan Çiftçi Partisi Meclis Grubu Temsilcisi*” olan milletvekili Angel Grozkov'un başkanlığında Jandarma Yüzbaşısı Grigor Pisarev ve Paskal Ençev'den oluşan heyetin Büyük Millet Meclisi ile olan temaslarına değinmektedir. Yine bu dönemde Ankara Hükümeti tarafından Sofya temsilciliği görevine getirilen Bolu milletvekili Cevat Abbas Bey'in bölgede, özellikle Trakya Paşaeli

Cemiyeti mensupları ile olan ilişkilerine değinerek bu sayede iki ülke arasındaki temasların tabana doğru bir genişleme gösterdiğine vurgu yapmaktadır. Fakat bu noktada belirtmek gereklidir ki iki devlet arasında, adı geçen kişiler üzerinden sürdürülen ilişkiler sadece bunlarla sınırlı değildir. Nitekim Cevat Abbas Bey'in Sofya'daki faaliyetleri, Bulgar Trakya Komitesi ve Makedonya Komitesi'nce karşılık bulmuştur. Bu bağlamda yazar, Millî Mücadele'ye gidilen süreçte Türk-Bulgar ilişkilerini bütüncül bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Türk-Bulgar İşbirliği ve Yardımlaşması” başlığını taşıyan ikinci bölümde Prof. Dr. İlker Alp, ilk bölümde üzerinde durduğu iki devlet arasında tesis edilen diplomatik, bürokratik ve kurumsal faaliyetleri sahaya indirerek, bu süreçte ön plana çıkan kişiler üzerinde durmaktadır. Bu doğrultuda Fuat Balkan Bey'in Trakya Bölgesi'nde sürdürdüğü faaliyetlere değinerek yeni kurulmuş olan Batı Trakya Hükümeti ile Ankara Hükümeti arasındaki ilişkileri ele almaktadır. Ardından Millî Mücadele sürecinde Bulgar Hükümeti, Bulgaristan askerî yetkilileri ve en önemlisi de Bulgaristan Türkleri tarafından Türk ordusuna sağlanan desteklere değinerek, Türk Millî Mücadelesi'nin Bulgaristan kamuoyunda gördüğü ilgiyi konu edinmiştir. Özellikle, Türk silah sanayiinin kurucusu olarak görülen Şakir Zümre Bey'in Makedonya İhtilal Cemiyeti'nin desteğini alarak Türk soydaşlara ulaşması ve bu doğrultuda Türk ordusuna yapılan askerî malzeme desteği ayrıntılı örnekler verilerek aktarılmaktadır.

Eserin, “Bulgaristan Türkleri ile Sürdürülen İlişkiler” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde ise Prof. Dr. İlker Alp, Türk Askerî Ataşesi Mustafa Kemal ve Türk milletvekillerinin Sofya'daki faaliyetlerini konu edinmektedir. Mustafa Kemal'in Bulgaristan'daki Türkleri teşkilatlandırmak, onların etkili pozisyonlara gelmelerini sağlamak ve Bulgaristan Türklerinin anavatanları ile olan bağlarını arttırabilmek amacıyla yaptığı girişimleri ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Nitekim Mustafa Kemal'in bu doğrultudaki çabaları sadece Sofya ile sınırlı kalmamış; Plevne, Filibe, Tırnova, Gabrova, Şumnu, Köstendil, Varna, Kızanlık, Niğbolu, Razgrad, Eski Cuma ve Osmanpazarı'na kadar uzanmış ve bu sayede ulaştığı soydaşların bilinçlenmesinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

Eserin ilk üç bölümünde altyapısı, dinamikleri ve öne çıkan dönüm noktalarına değindiği Türkiye ve Bulgaristan arasındaki ilişkileri, dördüncü bölümde Millî mücadele sürecine bağlayan Prof. Dr. İker Alp, bu dönemde Bulgaristan Türklerinin Türk ordusuna yaptığı maddî ve manevî yardımları resmi belgeler aracılığıyla ortaya koymaktadır. Soydaşlarımız tarafından

yapılan yardımları paradan kol düğmesine, çoraptan gömleğe, cep defterinden aynaya varıncaya kadar her yönüyle inceleyen Alp, bir taraftan üzerinde durduğu soydaşlık bilincine vurgu yaparken diğer taraftan da “yardım” kavramını oldukça geniş bir zeminde ele almaktadır. Ayrıca bahsi geçen yardımların nereden, kim tarafından ve ne miktarda yapılmış olduğu da belgelerle ortaya koyulmaktadır. Alp’in, çalışmasında kullanmış olduğu arşiv belgelerini transkript etmesine ilaveten bu belgelere kitabında ek olarak yer vermesi, eserinin bundan sonraki araştırmalar için referans kaynak olarak kullanılmasına da zemin hazırlamaktadır.

Eserin sonuç kısmında ise Türkiye ve Bulgaristan arasındaki ilişkilerin, tarihin kısa aralıklarında derin değişimler gösterdiğine vurgu yapan Prof. Dr. İlker Alp, Balkan Savaşları’nın ardından Millî Mücadele dönemine gidilen süreçte, iki ülke arasındaki ilişkilerin değişkenlik göstermesine sebep olan dinamikleri tarihsel perspektifte ortaya koymaktadır. Bununla birlikte iki ülke arasındaki bu ilişkilerin müspet bir halde seyretme sebebini Türklük ve soydaşlık merkezinden değerlendiren Alp, çalışması ile adeta Millî Mücadele döneminin karanlıkta kalan bir kısmını aydınlatmaktadır. Bu noktada Prof. Dr. İlker Alp, çalışmasında her ne kadar birinci elden resmî kaynaklara başvurmuş olduğunu ifade etse de Millî Mücadele döneminde Bulgaristan Türklerinin yapmış olduğu yardımları eksiksiz bir şekilde ortaya koyabilmenin oldukça güç olduğunu vurgulamaktadır. Ulaşılamayan çok sayıda belge, kayıt defteri ve listelerin bulunduğunu da ifade etmekle birlikte, Millî Mücadele döneminde Bulgaristan Türkleri tarafından çok daha fazla yardımın yapılmış olduğunu ifade eden etmektedir. Dolayısıyla Alp, literatürde önemli bir boşluğu dolduran eserinde oldukça mütevazı bir tutum sergilemiş ve bu doğrultuda kaleme alınacak çalışmalara da adeta bir kapı aralamıştır.

Prof. Dr. İlker Alp’in eseri oldukça zengin ve orijinal bir kaynakçaya sahiptir. Esere akademik bir kimlik kazandıran en önemli etken de, çalışmada kullanılmış olan arşiv kaynaklarıdır. Başta Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi olmak üzere Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Kızılay Arşivi’nin farklı kataloglarından pek çok orijinal ve resmî evrak referans olarak gösterilmektedir. Ayrıca Bulgaristan Merkezî Devlet Tarih Arşivi ve Bulgaristan Bölge Devlet Arşivi’nde yer alan çok sayıda belge de kullanılarak, eserde ileri sürülen tespitler, derinlemesine olduğu gibi karşılıklı bir şekilde de değerlendirilmektedir. Tüm bunlara ilaveten Alp, dönemin canlı tanıklarından olan gazete ve dergileri de tıpkı arşiv belgelerinde olduğu gibi geniş bir yelpazede ve karşılıklı olarak değerlendirmektedir. Nitekim dönemin Bulgaristan basını (Osmanlı Türkçesi ile çıkan gazeteler ve Bulgar gazeteleri) taranarak elde edilen bilgi ve veriler esere özgün bir boyut kazandırmaktadır.

KİTAP NCELEMESİ

Yararlanılan gazetelerin başında Bulgaristan'da Osmanlı Türkçesiyle çıkan Ahali, Çiftçi Bilgisi, Türk Sözü ve Deliorman ile Bulgarca basılan Mir, Utro, Narodna ve Otbrana gazeteleri yer almaktadır.

Bilimsel metotlara uygun olarak hazırlanmış olan bu eser, içerdiği özgün bilgiler ile bu alanda şimdiye kadar yapılan çalışmalara önemli bir katkı sağlamaktadır. Eserin ekinde yüzden fazla belge ve bu belgelerin transkripsiyonuna yer verilmektedir. Ekler kısmına konulan orijinal gazete örnekleri, banka dekontları ve çekler, arşiv belgeleri metinde anlatılanları bilimsel olarak destekleyici niteliktedir. Eserin sonunda yer alan genel dizin ise bu eseri okuyucu açısından daha kullanışlı bir hale getirmektedir.